

A Comparative Study of Laws and Regulations Regarding Bank Secrecy in Iranian and American Law

Hamed Haghrezaei¹, Mehdi Meyhamy^{2*}, Esmail Shahsavandi³

1. PhD Student in Private Law, North Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.
2. Assistant Professor, Department of Private Law, North Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.
3. Assistant Professor, Department of Private Law, North Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

ARTICLE INFORMATION

Article Type: Original Research

Pages:67-84

Article history:

Received: 10 Oct 2023

Edition: 13 Dec 2023

Accepted: 05 Feb 2024

Published online: 21 Dec 2024

Keywords:

Banking Secrecy, Confidentiality, American Law, Iranian Law.

Corresponding Author:

Mehdi Meyham

Address:

Iran, Tehran, Islamic Azad University, North Tehran Branch, Department of Private Law.

Orchid Code:

0000-0001-8279-9319

Tel:

09124878198

Email:

mmeyhamy@gmail.com

ABSTRACT

Background and Purpose: The purpose of this article is to investigate the comparative study of the laws and regulations governing bank secrecy in Iranian and American law.

Materials and Methods: This article is descriptive and analytical. Materials and data are also qualitative and data collection was used in collecting materials and data.

Ethical Considerations: In this article, the originality of the texts, honesty and trustworthiness are observed.

Findings: Bank secrecy in American law refers to a set of rules, regulations and standards designed to prevent corruption and fraud in the banking industry. These laws include things like increasing the penalties for bank fraud and corruption, increasing supervision and control over banks, increasing financial reporting requirements and disclosure of sensitive information. Also, in case of detection of bank fraud and corruption, American judicial institutions can use various research methods such as inspection, file collection, data analysis, etc. to identify and follow up these crimes.

Result: State-owned banks have accepted responsibility for employees only according to the conditions of Article 11 of the Civil Liability Law, i.e., in case of damage caused by employees due to the failure of office equipment, and in this respect, there is a legal gap in our legal system. However, if financial information of individuals is published due to a decision-making and management error in banks, the bank can be directly impeached based on Article 1 of the Civil Liability Law, apart from the legal personality of its managers.

Cite this article as:

Haghrezaei, M; Meyhamy, M; Shahsavandi, E. *A Comparative Study of Laws and Regulations Regarding Bank Secrecy in Iranian and American Law*. Economic Jurisprudence Studies. 2024.

فصلنامه مطالعات فقه اقتصادی، دوره ششم، شماره چهارم، زمستان ۱۴۰۳

مطالعه تطبیقی قوانین و مقررات ناظر بر رازداری بانکی در حقوق ایران و آمریکا

حامد حق رضائی^۱، مهدی میهمی^{۲*}، اسماعیل شاهسوندی^۳

۱. دانشجوی دکتری حقوق خصوصی، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۲. استادیار، گروه حقوق خصوصی، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۳. استادیار، گروه حقوق خصوصی، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

چکیده

زمینه و هدف: هدف مقاله حاضر بررسی مطالعه تطبیقی قوانین و مقررات ناظر بر رازداری بانکی در حقوق ایران و آمریکا است.

مواد و روش‌ها: مقاله حاضر توصیفی تحلیلی است. مواد و داده‌ها نیز کیفی است و از فیش‌برداری در گردآوری مطالب و داده‌ها استفاده شده است.

ملاحظات اخلاقی: در این مقاله، اصالت متون، صداقت و امانت‌داری رعایت شده است.

یافته‌ها: رازداری بانکی در حقوق آمریکا به مجموعه قوانین، مقررات و استانداردهایی اطلاق می‌شود که برای جلوگیری از فساد و تقلب در صنعت بانکداری طراحی شده است. این قوانین شامل مواردی همچون تشدید مجازات‌های تقلب و فساد بانکی، افزایش نظارت و کنترل بر بانک‌ها، تشدید الزامات گزارش‌دهی مالی و افشای اطلاعات حساس می‌شود. هم‌چنین، در صورت شناسایی تقلب و فساد بانکی، نهادهای قضایی آمریکا می‌توانند از روش‌های تحقیقاتی مختلفی همچون بازرسی، پرونده‌برداری، تحلیل داده‌ها و... استفاده کنند تا به شناسایی و پیگیری این جرائم بپردازند.

نتیجه: بانک‌های دولتی در خصوص کارمندان صرفاً طبق شرایط ماده ۱۱ قانون مسئولیت مدنی یعنی در صورت ورود خسارت توسط کارمندان ناشی از نقص وسایل اداره اقدام به پذیرش مسئولیت نموده است که از این حیث در نظام حقوقی ما، خلاء قانونی وجود دارد؛ اما در صورتی که به دلیل خطای تصمیم‌گیری و مدیریتی در بانک‌ها، اطلاعات مالی اشخاص منتشر شود می‌توان بانک را جدا از شخصیت حقوقی مدیرانش به استناد ماده ۱ قانون مسئولیت مدنی مورد مؤاخذه مستقیم قرارداد؛ اما می‌توان با استناد به بند ج ماده ۳۵ قانون پولی و بانکی کشور کلیه خسارات را از بانک‌های دولتی نیز مطالبه نمود.

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: پژوهشی

صفحات: ۶۷-۸۴

سابقه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۷/۱۸

تاریخ اصلاح: ۱۴۰۲/۰۹/۲۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۱/۲۶

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۱۰/۰۱

واژگان کلیدی:

رازداری بانکی، محرمانگی، حقوق آمریکا، حقوق ایران.

نویسنده مسئول:

مهدی میهمی

آدرس پستی:

ایران، تهران، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال، گروه حقوق خصوصی.

تلفن:

09124878198

کد ارکید:

0000-0001-8279-9319

پست الکترونیک:

mmeyhamy@gmail.com

۱. مقدمه

رازداری یا محرمانگی بانکی و مالی عبارت از قاعده‌ای حقوقی است که به موجب آن بانک‌ها و مؤسسات مالی مکلف می‌شوند که از افشای اطلاعات شخصی و اطلاعات مربوط به حساب‌های مشتریان خود به مقامات دولتی داخلی یا خارجی امتناع کنند (گل‌نژاد؛ شهبازی، ۱۳۹۱، ۲). در تعریف دیگر، رازداری بانکی به رویه‌ای اطلاق می‌شود که هدف از آن مخفی کردن ریشه و یا مقصد جریان پول و کاهش احتمال شناسایی آن است.

برخی مسائل وظیفه‌امانداری بانک در خصوص اطلاعات مشتریان و حفظ حریم خصوصی را با چالش روبه‌رو ساخته است. آنچه به‌عنوان چالش مطرح شده، این است که در شرایط رقابتی برای جذب سرمایه‌گذاری خارجی، اطلاع دولتها از اسرار بانکی افراد برای اهدافی مانند امور مالیاتی یا مبارزه با پولشویی، ممکن است به خروج سرمایه مشتریان بانک از کشور بی‌انجامد. از این رو به نظر می‌رسد که در این خصوص باید بین حفظ سرمایه و جلوگیری از فرار سرمایه و افشای اطلاعات بانکی تعادلی برقرار شود. برخی منافع عمومی ایجاب می‌کنند که گاهی وظیفه رازداری با اندکی انعطاف اجرا شود و از سوی دیگر الزامات رازداری و رعایت منافع شخصی اشخاص، انعطاف در مقابل هیچ شخصی (حتی دولت) را نمی‌پذیرد که این امر چالش‌های مختلفی را به‌منظور حفظ حقوق فردی مشتری از یک سو و حفظ منافع عمومی از سوی دیگر ایجاد کرده است.

در کشورهای مختلف رازداری بانکی مورد حمایت قرار گرفته است. کشورهایی مانند سنگاپور، سوئیس، لوکزامبورگ، فیلیپین و سرزمین‌هایی که بهشت مالیاتی نامیده می‌شوند دارای مقرراتی در نظام حقوقی خود هستند که از رازداری بانکی پشتیبانی

قانونی به عمل می‌آورند. این نوع پشتیبانی به‌واسطه قوانین امری یا تکمیلی صورت می‌پذیرد. به لحاظ قضایی رازداری بانکی اولین بار در قضیه «تورنیر» در سال ۱۹۲۴ مورد شناسایی قرار گرفتند. بر مبنای رأی این پرونده، بانکدار نباید وضعیت حساب مشتری را جز در موقعیت معقول و مناسب افشا کند. در این رأی هم‌چنین بیان شد که تعهد بانک به حفظ محرمانگی این اسرار مقید به زمان خاصی نیست و حتی زمانی که مشتری حساب خود را در بانک می‌بندد نیز وجود دارد. به‌علاوه این تعهد به هیچ‌وجه مطلق نبوده و در شرایطی می‌تواند استثناپذیر باشد (کانداسامی؛ ناتاراجا؛ پارامسواران آر، ۲۰۱۶، ۳۶). قانون گزارش‌دهی ارز و تراکنش‌های خارجی، که در حقوق آمریکا به قانون رازداری بانکی و آیین‌نامه اجرایی آن نیز معروف است، ابزاری است که دولت ایالات‌متحده از آن برای مبارزه با قاچاق مواد مخدر، پول‌شویی و جرائم دیگر استفاده می‌کند، کنگره قانون فوق‌الذکر را برای جلوگیری از بانک‌ها و ارائه‌دهندگان خدمات مالی و غیره تصویب کرده است تا به‌عنوان واسطه یا انتقال یا واریز پول حاصل از فعالیت‌های مجرمانه پنهان استفاده نکنند. دفتر کنترل ارز (دفتر کنترل ارز) بر پای‌بندی بانک ملی به این قانون نظارت می‌کند. قانون رازداری بانکی آمریکا از دو بخش تشکیل شده است: عنوان اول ثبت گزارشات مالی و عنوان دوم ارز و معاملات خارجی. بخش ۱ این قانون به وزارت خزانه‌داری اجازه‌ی تصویب مقرراتی را می‌دهد که مؤسسات مالی را ملزم کند سوابق خاصی را حفظ کنند. بخش دوم اجازه می‌دهد خزانه‌داری مقررات مربوط به گزارش‌دهی برخی مبادلات بیش از حد توسط ۱۰۰۰۰ دلار و از طریق مؤسسات مالی به داخل، خارج و داخل ایالات متحده آمریکا را تصویب کند.

پول‌شویی و تأمین مالی تروریستی دست دارند اضافه‌شده است (مسیمانگو زابا، ۲۰۱۹). در خصوص رازداری بانکی پژوهش‌های متعددی انجام شده است: محمدعلی خورسندیان و مریم فلاح دخت درب قلعه در مقاله‌ای به بررسی تعهد به رازداری بانکی و قلمرو آن در حقوق بانکی ایران پرداخته‌اند. (خورسندیان و فلاح دخت درب قلعه، ۱۳۹۶) سیده آتیه صابرمعاش و بهروز جوانمرد نیز در مقاله‌ای، معکوس شدن اصل رازداری بانکی در جرم پولشویی و تأمین مالی تروریسم در پرتو توصیه‌های گروه ویژه اقدام مالی را بررسی کرده‌اند (صابرمعاش و جوانمرد، ۱۴۰۰) همچنین محمود باقری و سعید رحمانی در مقاله‌ای، چالش جمع بین منافع عمومی و حقوق خصوصی در رازداری بانکی را مورد بررسی قرار داده‌اند (باقری و رحمانی، ۱۳۹۹) تمایز و نوآوری مقاله حاضر نسبت به پژوهش‌های انجام شده این است که در این مقاله قوانین و مقررات ناظر بر رازداری بانکی در حقوق ایران و آمریکا به صورت تطبیقی بررسی می‌شود. با توجه به توضیحات ارائه‌شده بحث مقاله حاضر پیرامون بررسی تطبیقی حدود و ثغور محرمانگی و رازداری در نظام بانکی ایران و آمریکا است.

۲. مواد و روش‌ها

مقاله حاضر توصیفی تحلیلی است. مواد و داده‌ها نیز کیفی است و از فیش‌برداری در گردآوری مطالب و داده‌ها استفاده شده است.

۳. ملاحظات اخلاقی

در این مقاله، اصالت متون، صداقت و امانت‌داری رعایت شده است.

۴. یافته‌ها

رازداری بانکی در حقوق آمریکا به مجموعه قوانین، مقررات و استانداردهایی اطلاق می‌شود که

مقررات اجرایی قانون رازداری بانکی در ابتدا برای کمک به تحقیقات در مورد مجموعه‌ای از فعالیت‌های مجرمانه، از فرار مالیات بردرآمد گرفته تا پول‌شویی به وجود آمدند. در سال‌های اخیر گزارش‌ها و سوابق به‌عنوانی ابزاری مؤثر در تحقیق از افراد مظنون به انجام کارهای غیرقانونی و فعالیت‌های تأمین مالی مواد مخدر و تروریسم بوده است. نیروهای بازرسی دریافته‌اند که این قانون برای ردیابی مقادیر عظیم پول نقد تولید شده توسط افراد و سازمان‌ها با اهداف غیرقانونی بسیار ارزشمند بوده است. گزارش‌های تراکنش‌های مالی و گزارش فعالیت مشکوک (گزارش فعالیت مشکوک) در شناسایی فعالیت‌های مشکوک غیرقانونی یا فعالیت‌های غیرمعمول نیز بسیار ارزشمند هستند.

چندین قانون و آیین‌نامه در حال گسترش و تقویت دامنه و اجرای قانون رازداری بانکی، روش‌های ضد پول‌شویی (مقررات ضد پول‌شویی) و تأمین مالی تروریست هستند که به ترتیب در چند دهه گذشته تصویب و صادر شده‌اند. چند تا از این اقدامات عبارت‌اند از: (۱) قانون کنترل پول‌شویی (۱۹۸۶، ۲) قانون مبارزه با پول‌شویی در سال ۱۹۹۲، (۳) قانون مبارزه با پول‌شویی (۱۹۹۴، و ۴) قانون استراتژی پول‌شویی و جرائم مالی سال ۱۹۹۸. اخیراً، قانون اتحاد و تقویت آمریکا در تهیه ابزارهای مناسب موردنیاز برای تقویت قانون ممانعت از تروریسم (که بیشتر به‌عنوان قانون میهن‌پرستان ایالات متحده شناخته می‌شود)، به سرعت توسط کنگره در اکتبر ۲۰۰۱ تصویب شد، عمدتاً در پاسخ به حملات تروریست ۱۱ سپتامبر. به قانون میهن‌پرستان ایالات متحده آمریکا مجموعه‌ای از اقدامات جدید برای پیشگیری، تشخیص و محاکمه کسانی که در

نابوشته بود که توسط آنچه شایسته و منصفانه تلقی می‌شد پشتیبانی می‌شد. قوانین بانکی که در سال ۱۹۷۰ در فنلاند لازم‌الاجرا شد، اولین قوانینی بود که تمام بانک‌های فنلاند را ملزم به رعایت اسرار بانکی می‌کرد. این اصل هم‌چنین در قانون مؤسسات اعتباری (۱۹۹۳/۱۶۰۷) و تجدیدنظرهای آن (۲۰۰۷/۱۲۱ و ۲۰۱۴/۶۱۰) گنجانده شده است. تعهدات رازداری بانکی در فصل ۱۵، بخش‌های ۱۴ تا ۱۵ قانون اصلاح‌شده بیان شده است (خورسندیان و فلاح دخت درب قلعه، ۱۳۹۶، ۳۹).

با توسعه بانکداری، رازداری بانکی به‌عنوان ابزاری که عملکرد روان‌بخش مالی را تضمین می‌کند، نقش فزاینده‌ای را ایفا کرده است؛ بنابراین رعایت اسرار بانکی به نفع تک‌تک مشتریان و به نفع عمومی است. باین‌حال، این علایق همیشه هم‌گرا نیستند. شرایط خاصی وجود دارد که طبق قانون منافع عمومی بر اسرار بانکی ارجحیت دارد. به همین دلیل، تعدادی از قوانین وجود دارد که به مقامات حق کسب اطلاعات را می‌دهد. باین‌حال، این حق به دست آوردن اطلاعات تنها به برخی موارد خاص بر اساس مقررات محدود شده است، و بنابراین این موارد استثناء باید به معنای دقیق تفسیر شوند. هر مرجع دارای چنین حقوقی در فصول بعدی این سند مشخص شده است. علاوه بر تعهد رازداری بانکی که در قانون مؤسسات اعتباری مقرر شده است، در قوانین زیر نیز مقرراتی در مورد تعهد رازداری وجود دارد: (۱) قانون نظارت بر شرکت‌های مالی و بیمه‌ای (۲) قانون بازارهای اوراق بهادار (۳) قانون خدمات سرمایه‌گذاری (۴) قانون وجوه مشترک

برای جلوگیری از فساد و تقلب در صنعت بانکداری طراحی شده است. این قوانین شامل مواردی هم چون تشدید مجازات‌های تقلب و فساد بانکی، افزایش نظارت و کنترل بر بانک‌ها، تشدید الزامات گزارش‌دهی مالی و افشای اطلاعات حساس می‌شود. هم‌چنین، در صورت شناسایی تقلب و فساد بانکی، نهادهای قضایی آمریکا می‌توانند از روش‌های تحقیقاتی مختلفی هم چون بازرسی، پرونده‌برداری، تحلیل داده‌ها و... استفاده کنند تا به شناسایی و پیگیری این جرائم بپردازند.

۵. بحث

در این قسمت ابتدا قوانین و مقررات ناظر بر رازداری بانکی در حقوق آمریکا سپس در حقوق ایران بررسی می‌شود.

۵-۱. قوانین و مقررات ناظر بر رازداری بانکی در حقوق آمریکا

کارمندان بانک و اشخاصی که دارای موقعیت‌های اعتماد در بانک‌ها هستند، به‌عنوان بخشی از وظایف خود (مانند خدمات‌وآمدهی و مدیریت‌دارایی)، اطلاعاتی در مورد مسائل مالی و سایر امور مشتریان خود و سایر افراد دریافت می‌کنند. بانک‌ها هم‌چنین اطلاعات مشتریان خود را در ارتباط با تراکنش‌های پرداخت و سایر رویدادها دریافت می‌کنند. بانک‌ها تنها در صورتی می‌توانند با موفقیت کار کنند که مشتریان آن‌ها اطمینان داشته باشند که اطلاعات مالی و شخصی خصوصی آن‌ها محرمانه است. کارمندان بانک نمی‌توانند اطلاعات مربوط به کسب‌وکار مشتری را در اختیار اشخاص ثالث قرار دهند. رازداری بانکی از افراد خصوصی و هم‌چنین شرکت‌ها و سایر سازمان‌ها محافظت می‌کند. اسرار بانکی از زمانی که بانکداری وجود داشته است رعایت شده است. در ابتدا، این اصل یک قانون

قانون مدیران صندوق‌های سرمایه‌گذاری جایگزین (۵) قانون شرکت‌های بیمه (۶) قوانین مربوط به اوراق بهادار دفتری.

در شبکه بانکی و به‌ویژه تا قبل از راه‌اندازی سیستم الکترونیک، اصل اوراق پس از آنکه از شعبه بانک خریداری می‌شود، به راحتی و شبیه پول نقد قابلیت مبادله و جابه‌جایی نزد اشخاص مختلف را دارد و دارنده نهایی در مراجعه به بانک، مالک شناخته می‌شود. این ویژگی، خاصیتی است که با وصف «بی‌نام بودن» مورد اشاره قرار می‌گیرد. ویژگی دیگر اوراق بانکی، «نرخ شکست» آنهاست. بسیاری از ناشران برای بازگرداندن اوراق در افق‌های زمانی کوتاه‌تر از چهارسال، از نیم تا یک و نیم درصد جریمه تعریف می‌کنند که در تضاد مستقیم با نفع اقتصادی خریداران قرار دارد. این وضعیت به شکل معکوس در بازار سرمایه در جریان است. در بازار سرمایه، کلیه معاملات براساس «کد بورسی» اشخاص حقیقی یا حقوقی صورت می‌پذیرد و اساساً دارایی «بی‌نام» در بازار قابل معامله نیست. سهم، حق تقدم، اوراق مشارکت، انواع صکوک و ... همگی در مالکیت کدهای مشخصی هستند که حتی در صورتی که مربوط به مالک اصلی نباشند، ولیکن به فرد حقیقی یا حقوقی مشخصی دلالت می‌کنند. مفهوم جریمه و نرخ شکست نیز در بازار سرمایه وجود ندارد و خریدار اوراق به نسبت دوره نگهداری از نرخ بازده اسمی سالانه برخوردار خواهد شد.

۵-۱-۱. عدم افشای اطلاعات محرمانه

رازداری بانکی کلیه اطلاعات مربوط به وضعیت مالی یا شرایط شخصی یک مشتری یا شخص دیگری که با فعالیت‌های مشتری مرتبط است را پوشش می‌دهد. این امر در مورد مشتریان مؤسسه اعتباری مورد نظر و همچنین مشتریان یک شرکت

متعلق به همان مجموعه یا گروه ادغام اعمال می‌شود. هر کارمند یا نماینده بانکی که در مقام رسمی انجام وظایف خود، چنین اطلاعاتی را به دست آورده است، موظف است آن را محرمانه نگاه دارد، مگر این که شخصی که تعهد رازداری به نفع او ارائه شده است، با افشای آن موافقت کند. اطلاعات محرمانه شامل، برای مثال، اطلاعات مربوط به محاسبات سودآوری مشتری، قراردادهای تجاری، ترتیبات تجاری و محصولات جدید به دست آمده توسط بانک در رابطه با درخواست وام، و همچنین اسرار تجاری و تجاری و شرایط شخصی خصوصی مانند روابط خانوادگی است. تعهد رازداری هر دو روابط دائمی و موقت با مشتری را پوشش می‌دهد. تعهد فقط شامل امور بانکی بین بانک و مشتریان آن نمی‌شود. همچنین اگر بانک اطلاعاتی در مورد آن‌ها در ارتباط با امور بانکی به دست آورده باشد، موضوعات خارج از ارتباط با مشتری را نیز پوشش می‌دهد. تعهد رازداری هم‌چنین شامل اطلاعات افرادی می‌شود که مشتری بانک نیستند. طبق تعهد رازداری، اشخاص ثالث حتی نمی‌توانند فاش شوند که آیا شخص خاصی مشتری بانک است، مگر این - که شخص ثالث حق قانونی یا رضایت مشتری نسبت به این اطلاعات را داشته باشد (باقری و رحمانی، ۱۳۹۹، ۸۹).

محرمانه بودن بانک‌ها را ملزم می‌کند که امنیت و خطرات کانال ارتباطی را متناسب با محتوای پیام ارزیابی کنند. رازداری بانکی شامل کلیه اطلاعاتی می‌شود که می‌توان آن‌ها را به گونه‌ای در نظر گرفت که مشتری بخواهد آن را محرمانه نگه دارد. اسرار بانکی اطلاعاتی را که عموماً شناخته شده یا اطلاعاتی را که قبلاً محرمانه بوده؛ اما عمومی شده است، پوشش نمی‌دهد. تعهد رازداری هم‌چنین شامل اطلاعاتی می‌شود که از بانک دیگر یا یک

چنین اطلاعاتی شامل اطلاعات موجود در ثبت نام مشتری است که از طرف یک شرکت مشتری نگهداری می شود یا اطلاعات حساسی که در ارتباط با کار نمایندگی شرکت بیمه به دست آمده است، مانند اطلاعات سلامت. استفاده از اطلاعات ممکن است تحت قوانین دیگری مانند حفاظت از داده ها، بازارهای اوراق بهادار و قوانین بیمه نیز محدود شود.

۵-۱-۱-۲. عدم افشای اطلاعات با انواع

بانکها و مؤسسات غیر بانکی

در قسمت مربوط به مبانی تعهد به رازداری بانک و بالأخص در رابطه با متون قانونی ناظر بر این تعهد همان طور که مشاهده شد، قیدی مبنی بر استثنا کردن نوع خاصی از بانکها و مؤسسات به چشم نمی خورد. به طور مثال ماده ۶۴۸ قانون مجازات اسلامی بیان می کند: «اطباء، جراحان و ماماها و داروفروشان و کلیه کسانی که به مناسبت شغل یا حرفه خود محرم اسرار می شوند. هرگاه در غیر موارد قانونی اسرار مردم را افشا کنند به سه ماه و یک روز تا یک سال حبس و یا به یک میلیون و پانصد هزار تا شش میلیون ریال جزای نقدی محکوم می شوند». در این ماده قید «کلیه کسانی که به مناسبت شغل یا حرفه خود محرم اسرار می شوند» حاکی از این مهم است که در صورتی که تعهدی مبنی بر رازداری نهادهای مالی (که به واسطه انجام امور بانکی و خدمات مالی محرم اسرار می شوند) پذیرفته شود در این میان تفاوتی بین انواع این نهادها وجود ندارد (جعفری، ۱۳۸۶، ۱۳۹).

همچنین در قانون پولی و بانکی کشور در مواد ۱۴، ۱۸، ۲۰، ۲۳، ۳۵ که در قسمت های پیشین سعی بر این شد که مبنایی برای تعهد به رازداری بانک از آنها استخراج شود، هیچ قیدی مبنی بر این که

تعهد متعلق به همان مجموعه یا گروه ادغام دریافت شده است. به عنوان مثال، کسب چنین اطلاعاتی ممکن است بر اساس انتقال پرداختها باشد یا اقدامات بازاریابی شرکت یا کنسرسیوم.

۵-۱-۱-۵. عدم افشای اطلاعات محرمانه برای

سایر کارمندان بانک

تعهد رازداری زمانی شروع می شود که رابطه کاری یک کارمند بانک شروع می شود یا فردی که دارای موقعیت اعتماد است شروع به انجام وظایف می کند. الزام رازداری باید هم در ساعات کاری و هم در خارج از آن رعایت شود. تعهد محرمانه نیز باید پس از پایان رابطه کاری یا پس از این که شخص مورد نظر دیگر سمت امانتی در بانک نداشته باشد رعایت شود.

رازداری بانکی نه تنها اطلاعاتی را که در طول ارتباط با مشتری به دست می آید، بلکه اطلاعاتی را که قبل و بعد از ارتباط با مشتری به دست آورده اند نیز در برمی گیرد؛ بنابراین، تعهد رازداری هم چنین شامل اطلاعاتی می شود که بانک در جریان مذاکرات شروع رابطه با مشتری به دست آورده است، حتی اگر شخص یا شرکت مربوطه مشتری نشده باشد (انونیموس، ۲۰۰۰، ۲۳).

یک کارمند بانک فقط می تواند اطلاعات محرمانه را تا حدی که وظایفش لازم است به دست آورد یا بررسی کند.

اطلاعات محرمانه فقط در حدی که وظایف کارکنان مربوطه لازم است برای سایر کارکنان همان بانک افشا شود.

اطلاعات به دست آمده در ارتباط با خدمات نمایندگی و مشاوره ارائه شده توسط بانک فقط در عملیات خود بانک و با رضایت مشتری قابل استفاده است.

بانکی»، ناظر بر همه نهادهایی می‌باشد که به فعالیت‌های بانکی از قبیل اخذ سپرده، دادن وام و ... می‌پردازند و منظور از قید بانک در این‌جا، استثنای مؤسسات اعتباری غیربانکی و نهادهای قرض‌الحسنه از شمول تعهد به رازداری نمی‌باشد.

۵-۱-۲. مطابقت همه برنامه‌های

بانک‌های آمریکا با قانون رازداری بانکی

براساس قانون مقررات فدرال ۲۱.۲۱، همه بانک‌های ملی باید برنامه‌ای را ایجاد، مدیریت و نگهداری کنند که مطابقت با قانون رازداری بانکی و مقررات اجرایی آن، از جمله الزامات نگهداری سوابق و گزارش‌دهی را تضمین و نظارت کند. چنین برنامه‌ای می‌تواند به محافظت از بانک در برابر مجازات‌های کیفری و مدنی احتمالی و مصادره دارایی‌ها کمک کند.

حداقل، برنامه انطباق داخلی بانک باید نوشته شده، توسط هیئت‌مدیره تأیید شود و در صورت جلسه هیئت‌مدیره ذکر شود. برنامه باید شامل موارد زیر باشد:

- سیستم کنترل‌های داخلی برای اطمینان از انطباق مداوم.
- آزمایش مستقل انطباق.
- هماهنگی و نظارت روزانه بر رعایت توسط یک فرد تعیین‌شده.
- آموزش مناسب برای پرسنل (انونیموس، ۲۰۰۰، ۴۳).

مدیریت ارشد مسئول اطمینان از یک سیستم مؤثر کنترل‌های داخلی برای قانون رازداری بانکی، از جمله گزارش فعالیت‌های مشکوک، است و باید تعهد خود را به رعایت موارد زیر نشان دهد:

- ایجاد برنامه جامع و مجموعه‌ای از کنترل‌ها شامل روند افتتاح حساب، نظارت و گزارش ارز که به تصویب هیات مدیره می‌رسد و

کدام مؤسسات و نهادهای بانکی مشمول این تعهد می‌شوند مشاهده نمی‌شود. در برخی از این مواد تعهد بانک مرکزی و ارکان ذی‌ربط آن مبنی بر رازداری مورد اشاره قرار گرفته بود.

در مورد بانک‌های دولتی که چون زیرمجموعه بانک مرکزی هستند تردیدی در شمول این تعهد نسبت به این بانک‌ها وجود ندارد. در مورد بانک‌های خصوصی به دلیل این‌که بانک، خصوصی باید با مجوز بانک مرکزی و در چارچوب قانون پولی و بانکی کشور مصوب ۱۳۵۱، قانون عملیات بانکی بدون ربا و اساسنامه‌ی خود به کلیه عملیات بانکی مجاز مبادرت نماید، نیز تردیدی بر شمول این تعهد باقی نمی‌ماند. در مورد مؤسسات اعتباری نیز استدلال اخیر جاری می‌باشد. در رابطه با صندوق‌های قرض‌الحسنه در حال حاضر «مقررات مربوط به صدور مجوز و نحوه فعالیت صندوق‌های قرض‌الحسنه» مصوب ۱۳۸۳ شورای پول و اعتبار بر فعالیت صندوق‌های قرض‌الحسنه حاکم می‌باشد و در حقیقت بانک مرکزی وظیفه نظارت بر این صندوق‌ها را برعهده دارد و طبق قانون پولی و بانکی کشور که حاوی این تعهد است به این نظارت مبادرت می‌ورزد؛ به نظر می‌رسد این صندوق‌ها نیز مشمول تعهد به رازداری هستند. در مورد بانک‌های قرض‌الحسنه نیز به نظر می‌رسد بتوان با استفاده از اطلاق مقررات مربوط به رازداری و نظارت بانکی مرکزی بر این بانک‌ها چنین تعهدی را بر دوش بانک ثابت کرد (تقی‌نجاج؛ بحری‌ثالث؛ قادری، قدرت، ۱۳۹۷، ۱۳۳).

نتیجه این‌که به نظر می‌رسد همه بانک‌ها اعم از خصوصی و دولتی، مؤسسات مالی غیربانکی، صندوق‌های قرض‌الحسنه و بانک‌های قرض‌الحسنه مشمول حکم تعهد به حفظ اسرار مشتریان می‌باشند. گویی لفظ بانک در عبارت «رازداری

دارند (چه به صورت حضوری یا تلفنی)، که فعالیت‌های قانون‌رازداری بانکی ۷ راهنمای تراکنش مشتری را مشاهده می‌کنند، یا به هر نحوی وجه نقد را مدیریت می‌کنند، آموزش‌های مناسبی - دریافت می‌کنند. این کارمندان شامل افراد مرتبط با اداره شعبه می‌شوند. خدمات مشتری؛ بانکداری وام، خصوصی یا شخصی؛ بانکداری خبرنگاری (بین‌المللی و داخلی)؛ اعتماد؛ دلالتی تخفیف؛ انتقال سرمایه؛ سپرده / نگهداری امن و فعالیت‌های جهشی» (جمالی، ۱۳۹۰، ۳۲۰).

آموزش در حال انجام است و شامل تحولات و تغییرات فعلی در قانون رازداری بانکی، قوانین ضد پول‌شویی و مقررات دفتر نظارت بر ارز و شبکه اجرای جرائم مالی است. طرح‌های جدید و متفاوت پول‌شویی که مشتریان و مؤسسات مالی را درگیر می‌کند باید مورد توجه قرار گیرد. همچنین باید شامل نمونه‌هایی از طرح‌ها و پرونده‌های پول‌شویی، متناسب با مخاطبان، و روش‌هایی باشد که از طریق آن می‌توان چنین فعالیت‌هایی را شناسایی یا حل کرد.

آموزش بر عواقب شکست کارمند در پیروی از خط‌مشی‌ها و رویه‌های تعیین‌شده (مانند جریمه یا فسخ) تمرکز دارد. برنامه‌ها باید از نظر سیاست‌های بانکی و منابع موجود راهنمایی و هدایت را برای پرسنل فراهم کنند (انونیموس، ۲۰۰۰، ۴۵).

۵-۱-۳. الزامات ارائه گزارش‌ها پیرامون

فعالیت‌های مشکوک

مقررات قانون رازداری بانکی همه مؤسسات مالی را ملزم می‌کند که پنج نوع گزارش را به دولت ارائه کنند.

فرم ۴۷۸۹ گمرک ایالات متحده پیرامون گزارش تراکنش ارزی: یک گزارش تراکنش ارزی باید برای هر سپرده، برداشت، مبادله ارز، یا سایر پرداخت‌ها

به‌طور کامل توسط کارکنان بانک اجرا می‌شود.

- ایجاد الزامی مبنی بر این‌که مدیریت ارشد از تلاش‌های مربوط به انطباق، گزارش‌های حسابرسی، نقص‌های انطباق شناسایی‌شده، و اقدامات اصلاحی انجام شده مطلع باشد. به عبارت دیگر، سیستم‌های کنترل داخلی باید مدیریت ارشد را قادر سازد تا از انطباق مداوم اطمینان حاصل کند.
- ایجاد انطباق با قانون رازداری بانکی به شرط استخدام.
- گنجاندن انطباق با قانون رازداری بانکی و مقررات اجرایی آن در شرح وظایف و ارزیابی عملکرد پرسنل بانک.

حسابرسان داخلی یا خارجی بانک باید بتوانند:

- گواهی بر یکپارچگی و اثربخشی کلی سیستم‌ها و کنترل‌های مدیریتی و انطباق فنی قانون رازداری بانکی.
- تست تراکنش‌ها در تمامی حوزه‌های بانک با تأکید بر حوزه‌ها، محصولات و خدمات پرخطر تا اطمینان حاصل شود که بانک از مقررات مقرر پیروی می‌کند.
- ارزیابی دانش کارکنان از مقررات و رویه‌ها.
- کفایت، دقت و کامل بودن برنامه‌های آموزشی را ارزیابی کنید.
- ارزیابی کفایت فرآیند بانک برای شناسایی فعالیت‌های مشکوک.

بانک‌ها باید اطمینان حاصل کنند که پرسنل بانکی مناسب در تمام جنبه‌های الزامات نظارتی قانون رازداری بانکی و انطباق با قانون رازداری بانکی داخلی بانک و سیاست‌ها و رویه‌های ضد پول‌شویی آموزش‌دیده‌اند. یک برنامه آموزشی مؤثر شامل مقرراتی است که تضمین می‌کند: «همه پرسنل بانک، از جمله مدیریت ارشد، که با مشتریان تماس

مقررات فدرال ۱۰۳.۱۸- سابقاً قانون ۳۱ مقررات فدرال (۱۰۳.۲۱) (قانون ۱۲ مقررات فدرال ۱۲.۱۱) فرم "تعیین فرد معاف" TDF 90-22.53: بانک‌ها باید این فرم را برای تعیین مشتری معاف به منظور گزارش معاملات ارزی تحت قانون رازداری بانکی پر کنند. علاوه بر این، بانک‌ها هر دو سال یکبار (هر دو سال یکبار) از این فرم برای تمدید معافیت‌ها برای مشتریان تجاری و حقوق و دستمزد واجد شرایط خارج از بورس استفاده می‌کنند.

مقررات قانون رازداری بانکی بانک‌ها را ملزم می‌کند که انواع سوابق را حفظ کنند تا از جمله موارد دیگر، اطمینان حاصل شود که تراکنش‌ها می‌توانند بازسازی شوند. دو مورد از این الزامات نگهداری سوابق به طور خلاصه به شرح زیر مورد بحث قرار می‌گیرند. شرح دقیق این موارد و سایر الزامات نگهداری سوابق برای بانک‌ها را می‌توان در قانون ۳۱ مقررات فدرال ۱۰۳ یافت. دوره نگهداری برای همه سوابق مورد نیاز برای نگهداری تحت مقررات قانون رازداری بانکی پنج سال است.

گزارشات فروش ابزار پولی: یک بانک باید سابقه فروش نقدی چک‌های بانکی، پیش‌نویس‌ها، چک‌های صندوق‌دار، حواله‌ها و چک‌های مسافرتی را بین ۳۰۰۰ تا ۱۰۰۰۰ دلار حفظ کند. این سوابق باید شامل شواهدی مبنی بر تأیید هویت خریدار و سایر اطلاعات باشد.

الزامات قوانین سفر و نگهداری سوابق نقل و انتقال وجه: یک بانک باید سابقه هر انتقال وجهی به مبلغ ۳۰۰۰ دلار یا بیشتر را که منشأ آن است، به عنوان واسطه عمل می‌کند یا دریافت می‌کند، حفظ کند. مقدار و نوع اطلاعاتی که یک بانک باید ثبت و نگهداری کند به نقش آن در فرآیند انتقال وجه بستگی دارد. همچنین، بانکی که به عنوان مبتکر یا واسطه برای انتقال وجه عمل می‌کند، باید

یا انتقالات، توسط، از طریق یا به یک مؤسسه مالی، که شامل تراکنش به ارز بیشتر است، ثبت شود. بیش از ۱۰۰۰۰ دلار تراکنش‌های چند ارزی باید به عنوان یک تراکنش واحد تلقی شوند اگر مؤسسه مالی بداند: (الف) توسط یک شخص یا از طرف او انجام می‌شود. و (ب) منجر به دریافت وجه نقد یا پرداخت بیش از ۱۰۰۰۰ دلار توسط مؤسسه مالی شود (قانون ۳۱ مقررات فدرال ۱۰۳.۲۲).

فرم ۴۷۹۰ گمرک ایالات متحده پیرامون گزارش حمل و نقل بین‌المللی ارز یا ابزارهای پولی: هر شخصی (شامل یک بانک) که به طور فیزیکی حمل می‌کند، پست می‌کند یا کشتی می‌فرستد یا باعث می‌شود که به طور فیزیکی حمل و نقل شود، پست شود، ارسال شود یا دریافت شود، ارز، مسافر، چک‌ها و برخی ابزارهای پولی دیگر به مبلغ کل بیش از ۱۰۰۰۰ دلار در داخل یا خارج از ایالات متحده باید یک گزارش حمل و نقل بین‌المللی ارز یا ابزارهای پولی ثبت کنند (قانون ۳۱ مقررات فدرال ۱۰۳.۲۳).

وزارت خزانهداری فرم ۹۰-۲۲.۱ گزارش بانک‌های خارجی و حساب‌های مالی: هر شخص (از جمله یک بانک) مشمول صلاحیت قضایی ایالات متحده که در یک یا چند بانک دینفع، امضا یا سایر اختیارات دارد، اوراق بهادار، یا سایر حساب‌های مالی در یک کشور خارجی، اگر مجموع ارزش این حساب‌ها در هر نقطه از یک سال از ۱۰۰۰۰ دلار بیشتر شود، باید یک FBAR ثبت کنند (قانون ۳۱ مقررات فدرال ۱۰۳.۲۴).

فرم ۹۰-۲۲.۴۷ وزارت خزانهداری و فرم دفتر نظارت بر ارز ۹ - ۸۰۱۰، ۸۰۱۰ - ۱ گزارش فعالیت مشکوک: بانک‌ها باید برای هر تراکنش مشکوک مربوط به نقض احتمالی قانون یا مقررات، یک گزارش فعالیت مشکوک ارسال کنند (قانون ۳۱

برای نقض یا فرار از هر قانون یا مقررات یا اجتناب از هرگونه الزام گزارش تراکنش بر اساس قوانین فدرال انجام می‌شود.

برای فرار از هر یک از مقررات قانون رازداری بانکی طراحی شده است. یا هیچ تجارت یا هدف قانونی ظاهری ندارد یا از نوعی نیست که معمولاً انتظار می‌رود مشتری خاص در آن شرکت کند، و بانک پس از بررسی حقایق موجود، از جمله پیشینه و هدف احتمالی معامله، هیچ توضیح منطقی برای معامله نمی‌داند (انونیموس، ۲۰۰۰، ۴۷).

گزارش‌دهی معاملات مشکوک از مهمترین اصول به منظور شناسایی و کنترل موقعیت‌های جرم‌زا می‌باشد که هدف از آن دشوار نمودن ارتکاب جرم بوده و در زمره اقدامات پیشگیرانه وضعی از پولشویی است. اف.ای.تی.اف به منظور رعایت استانداردهای گزارش‌دهی معاملات مشکوک توسط کشورها، رژیمهای تحریمی را در نظر گرفته است تا در صورت عدم رعایت تعهدات گزارش‌دهی، نسبت به آنها اجرا شود. کنوانسیونهای پالمو و مریدا نیز به گزارش‌دهی معاملات مشکوک تأکید نموده‌اند.

۵-۲. قواعد و مقررات حاکم بر رازداری

بانکی در حقوق ایران

قواعد و مقررات حاکم بر رازداری بانکی در حقوق ایران عبارت است از:

۵-۲-۱. تعهد بانک به حفظ اسرار مشتریان

در ایران در خصوص رازداری بانکی می‌توان به بند ۱۰ از ماده ۱۴ قانون پولی و بانکی اشاره کرد که مقرر می‌دارد: «بانک مرکزی می‌تواند در اجرای وظایف خود هرگونه اطلاعات و آمار را از بانکها دریافت کند؛ اما موظف به حفظ اسرار حرفه‌ای است». این ماده اگرچه تکلیف حفظ اسرار حرفه‌ای را برای بانک مرکزی در نظر گرفته است نه بانکها اما می‌توان گفت

اطلاعات خاصی را به بانک بعدی در زنجیره انتقال وجه منتقل کنند.

یک برنامه انطباق مؤثر با قانون رازداری بانکی شامل کنترل‌ها و اقداماتی برای شناسایی و گزارش به‌موقع تراکنش‌های مشکوک است. یک مؤسسه مالی باید بررسی لازم را انجام دهد تا بتواند در مورد ماهیت مشکوک یک تراکنش خاص و اینکه آیا گزارش فعالیت مشکوک را ارسال کند، تصمیمی آگاهانه بگیرد. گزارش فعالیت مشکوک‌ها را می‌توان برای هر تراکنشی که در هر بخش بانکی انجام می‌شود، ثبت کرد (کانداسامی؛ ناتاراجا؛ پارامسواران آر، ۲۰۱۶، ۳۸).

در فوریه ۱۹۹۶، وزارت خزانه‌داری، دفتر نظارت بر ارز و سایر تنظیم‌کننده‌های بانک فدرال مقررات گزارش فعالیت‌های مشکوک را وضع کردند. وزارت خزانه‌داری ۳۱ مقررات فدرال ۱۰۳.۱۸ و دفتر نظارت بر ارز، ۱۲ مقررات فدرال ۲۱.۱۱ را اجرا کرد. از اول آوریل ۱۹۹۶، بانکها باید در بازه‌های زمانی تعیین‌شده پس از کشف موارد زیر، گزارش فعالیت‌های مشکوک را ثبت کنند:

سوءاستفاده‌ی کارمندان داخلی به هر مقدار.

نقض قوانین فدرال که مبلغ ۵۰۰۰ دلار یا بیشتر را در صورت شناسایی مظنون جمع‌آوری می‌کند. نقض قوانین فدرال که ۲۵۰۰۰ دلار یا بیشتر را بدون توجه به مظنون احتمالی جمع‌آوری می‌کند. تراکنش‌های جمع‌آوری‌شده ۵۰۰۰ دلار یا بیشتر که شامل پول‌شویی یا نقض بالقوه قانون رازداری بانکی می‌شود، در صورتی که بانک بداند، مشکوک باشد یا دلیلی برای مشکوک بودن این تراکنش داشته باشد:

شامل وجوه حاصل از فعالیت‌های غیرقانونی می‌شود یا برای پنهان کردن یا پنهان کردن وجوه یا دارایی‌های غیرقانونی به‌عنوان بخشی از طرحی

وقتی بانک مرکزی چنین تکلیفی را بر عهده داشته باشد، به طریق اولی بانکها نیز این تکلیف را برعهده خواهند داشت. به عبارت دیگر، اگر تکلیف رازداری بانکی برای بانکها وجود نداشت، در نظر گرفتن چنین تکلیفی برای بانک مرکزی، امری عبث و بی‌معنا بود. شیوه دیگر برای بیان تکلیف رازداری بانکی، وضع مقررات اداری است. در این روش، بخشنامه‌ها و دستورات اداری برای وضع چنین تکلیفی برای بانکها و مؤسسات اعتباری به کار می‌روند. یکی از مهم‌ترین اسنادی که در این رابطه برای بانکها و مؤسسات اعتباری ایران وجود دارد، بخشنامه نب/۱۱۹۹ مورخ ۱۳۷۰/۴/۹ بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران است.

بر اساس این بخشنامه، «ارائه اطلاعات اشخاص در بانکها و مؤسسات اعتباری فقط به مراجع ذیل مجاز است: دادگاه‌های حقوقی و کیفری؛ دیوان محاسبات کشور، سازمان امور مالیاتی؛ واحدهای تعاون ملی؛ بازرسان سازمان بازرسی کل کشور؛ وزارت اطلاعات؛ کمیسیون‌های تعزیرات حکومتی؛ سازمان تأمین اجتماعی و سازمان حسابرسی». البته در این بخشنامه برای ارائه اطلاعات به هر یک از مراجع یادشده، شرایط و ضوابط خاصی در نظر گرفته شده است و هر یک از آنها تنها در موارد مرتبط باصلاحیت و اختیارات قانونی خود، می‌تواند اطلاعات اشخاص را از بانکها درخواست کند. بدیهی است عدم رعایت بخشنامه یادشده، تخلف محسوب می‌شود و مرتکبین، در مراجع اداری و انتظامی بانکی قابل تعقیب خواهند بود. هم‌چنین رئیس قوه قضائیه در بخشنامه‌ای در تاریخ ۱۳۷۴/۱۰/۳ اعلام کرده‌اند که «حساب‌های بانکی اشخاص از امور سری محسوب می‌شود. در این مورد دلیل کافی برای اجازه رسیدگی از طرف اینجانب وجود ندارد». در نهایت، این امکان از جهت نظری وجود دارد که رازداری بانکی در قانون

اساسی درج شود؛ اما با توجه به اهمیت قانون اساسی و اختصار آن، معمولاً کشورها چنین کاری را انجام نمی‌دهند. باین‌حال، در قوانین اساسی کشورها مواد یا اصولی در رابطه با حریم خصوصی اشخاص و لزوم احترام به آن وجود دارد و می‌توان اطلاعات محرمانه اشخاص در بانکها را جزء حریم خصوصی افراد محسوب کرد. در این مورد می‌توان به تصویب‌نامه شماره ۱۱۳۸۴-۸۱/م/ت/۳۷۷۴۱ ه مورخ ۱۳۸۲/۱/۲۶ هیأت وزیران اشاره نمود که مقرر می‌دارد: «حساب‌های خصوصی افراد در بانکها جزء حقوق ملت، مندرج در فصل سوم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، به‌ویژه «اصل ۲۲» آن است و بانکها به‌عنوان وکیل یا امین مشتریان موظف هستند هرگونه اطلاعات در این زمینه را فقط با درخواست صاحب حساب یا براساس استعلام یا حکم قضایی دادگاه صالح ذی‌ربط ارائه کنند.» مبنای رازداری بانکی، قانون اساسی دانسته می‌شود، نقض آن نیز نقض قانون اساسی محسوب می‌شود؛ بنابراین آثار آن از مباحث حقوقی فراتر رفته و در صورتی که گسترده و سیستماتیک باشد، آثار سیاسی خواهد داشت» (قنبری، ۱۳۹۵، ۱۲).

«مورد دیگری که اطلاعات اشخاص در بانکها بر اساس آن قابل مطالبه می‌باشد، قوانین مالیاتی است. همان‌طور که قبلاً نیز بیان شد، یکی از سوء استفاده‌های رایج از قوانین و مقررات رازداری بانکی، فرار مالیاتی است. برای جلوگیری از این سوءاستفاده، قوانین و مقررات کشورهای گوناگون به مقامات مالیاتی این حق را می‌دهند که اطلاعات مالی اشخاص را از بانکها و مؤسسات اعتباری استعلام کنند. در برخی کشورها هر تراکنشی که از حد مقرریش بیشتر باشد، باید بلافاصله به مقامات مالیاتی- گزارش داده شود. استرالیا، اتریش، بریتانیا، کانادا، فرانسه، آلمان، یونان، ایتالیا، لوکزامبورگ، مکزیک،

هلند، نیوزلند، پرتغال، سوئیس و ایالات متحده آمریکا همگی قوانینی را در رابطه با لزوم ارائه اطلاعات بانکی اشخاص به مقامات مالیاتی وضع کرده‌اند» (زارع و جمالی، ۱۳۹۰، ۸۹). در ایران «مواد ۲۳۰ و ۲۳۱ قانون مالیات‌های مستقیم» چنین تکلیفی را برای اشخاص مختلف از جمله بانک‌ها - در نظر گرفته‌اند؛ اما تبصره ماده ۲۳۱، محدودیت قابل توجهی را بر این تکلیف اعمال کرده است. این تبصره مقرر می‌دارد: «در مورد بانک‌ها و موسسه‌های اعتباری غیربانکی، سازمان امور مالیاتی کشور، اسناد و اطلاعات مربوط به درآمد مؤدی را از طریق وزیر امور اقتصادی و دارایی مطالبه خواهد کرد و بانک‌ها و موسسه‌های اعتباری غیربانکی موظف‌اند حسب نظر وزیر امور اقتصادی و دارایی اقدام کنند. بر این اساس، سازمان امور مالیاتی نمی‌تواند رأساً اطلاعات موجود در بانک‌ها را مطالبه کند و باید برای کسب چنین اطلاعاتی، مجوز وزیر را کسب کند. برخی معتقدند، این مجوز باید به‌طور موردی و برای هر پرونده که در آن قرآینی بر تخلف مالیاتی وجود دارد به‌طور جداگانه کسب شود و نمی‌توان اطلاعات مزبور را به‌طور کلی و با یک مجوز عمومی، از بانک‌ها دریافت کرد. علاوه بر موارد فوق، بازرسان و حساب‌رسان شرکت‌ها نیز برای انجام وظایف خود و تهیه گزارش‌هایی که بر عهده آن‌ها قرار داده شده است، حق دارند اطلاعات بانکی اشخاص را مطالبه کنند (باقری و رحمانی، ۱۳۸۸، ۹).

تردیدی نیست که بانک امین اسرار تلقی شده و با توجه به حرفه، فلسفه فعالیت و شخصیت بانک مشتری آن را امین اسرار و طرف اعتماد خود قرار می‌دهد. اما چنین رابطه‌ای را نمی‌توان عقد ودیعه و امانت به معنای خاص دانست؛ زیرا اگر چه پذیرفته شده که بسیاری از «اسرار تجاری» دارای ارزش اقتصادی هستند، اما «در مجموع دشوار است که بتوان اسرار حرفه‌ای را مالی به حساب آورد، که نزد

بانک سپرده شده است. «تعهد بانک وظیفه‌ای است مسلم از نظر قانون یا عرف، که مبنای اعتماد مشتری به بانک قرار گرفته و تعامل بانک و مشتری بدون تصریح هم به آن شکل می‌گیرد. پس می‌توان گفت که بانک براساس قانون و تعهدی که در قبال مشتری دارد، مکلف به حفظ اسرار است؛ اما در صورتی که در قانون یا عرف، حدود تعهد و اجرای آن روشن نباشد تکلیف چیست؟ یک‌راه حل آن است که برای تبیین نحوه اجرای این تعهد، حدود و شیوه محافظت بانک از اطلاعات مشتری، گفته شود که این رابطه نوعی امانت عام است و از نظر مدنی می‌توان قواعد و احکام راجع به امانت را برای آن در نظر گرفت. درست است که موضوع عقد ودیعه، سپردن مالی نزد دیگری است تا آن را نگه دارد و در این‌جا این عناصر وجود ندارد؛ اما با تحلیل قصد طرفین در این تعامل نمی‌توان انکار کرد که در این‌جا هم نوعی امانت و یا دقیق‌تر اعتماد به امانت‌داری بانک در نظر طرفین مشاهده می‌شود. البته با توجه به این تحلیل، نقض تعهد حفظ اسرار حرفه‌ای را نباید از نظر کیفری خیانت‌درامانت و مشمول مواد ۶۷۳ و ۶۷۴ قانون مجازات اسلامی دانست، زیرا عناصر این جرم را ندارد. وانگهی در امور کیفری اصل تفسیر مضیق، و تفسیر به نفع متهم اعمال می‌شود و هیچ‌کس مجازات نمی‌گردد، مگر به موجب نص صریح قبلی که عمل را جرم تلقی کرده باشد. در حالی که عنصر مادی خیانت در امانت، عدم استرداد «مال» موضوع امانت است. در این‌جا مالی سپرده نشده است. پس در صورت تردید، اصل را باید بر براءت متهم دانست. افزون بر آن، با توجه به ماده ۶۴۸ می‌توان گفت افشای اسرار حرفه‌ای در قانون مجازات ما عنوان خاص مجرمانه دارد» (مسعودی، ۱۳۷۸: ۲۰).

۵-۲-۲. استثنائات رازداری بانکی

« تکلیف به محرمانه نگه داشتن اطلاعات مشتریان بدون استثنا باقی نمانده است و مسائلی چون جلوگیری از فرار مالیاتی و تأمین مالی تروریسم، دستور محاکم، تعقیب جرائم و ... بانکها را مجاز به افشای اطلاعات بانکی مشتریان می‌نماید. علاوه بر این موارد، در سال‌های اخیر و به دنبال تصویب قانون هدفمندسازی یارانه‌ها مصوب ۱۳۸۸ و آیین‌نامه‌های اجرایی آن، مباحثی پیرامون حق دولت مبنی بر دسترسی به حساب‌های بانکی مردم پیش‌آمده است. براساس آئین‌نامه اجرایی ماده ۷ قانون هدفمندسازی یارانه‌ها که به صورت مصوبه شماره ۲۸۶۱۰/۴۴۵۲۰ مورخ ۱۳۸۹ به وزارتخانه‌های امور اقتصادی و دارایی و رفاه و تأمین اجتماعی و معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی ابلاغ شده است سازمان هدفمند سازی یارانه‌ها مجاز به تکمیل اطلاعات مورد نیاز پایگاه اطلاعات اقتصادی خانوار با استفاده از روش‌های ارزیابی فردی و سایر روش‌ها از بانک‌های اطلاعاتی کشور و سایر امکانات موجود می‌باشد» (رهبری، ۱۳۸۸، ۴۶).

« ماده ۲ این آئین‌نامه چنین مقرر می‌دارد (سازمان هدفمندکردن یارانه‌ها) موظف است به منظور شناسایی گروه‌های درآمدی کشور با استفاده از روش‌های ارزیابی فردی و سایر روش‌ها از بانک‌های اطلاعاتی کشور و سایر امکانات موجود نسبت به تکمیل و هنگام سازی پایگاه (پایگاه اطلاعات اقتصادی خانوار اقدام کند. در ادامه، مطابق تبصره‌ی ماده‌ی ۳ آئین‌نامه مزبور دستگاه‌های اجرایی موظف شده‌اند اطلاعات مورد نظر را در اختیار سازمان هدفمندکردن یارانه‌ها قرار دهند که حسب مورد ممکن است اطلاعات مربوط به حساب‌های بانکی افراد را نیز دربرگیرد دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده ۵ قانون مدیریت خدمات

کشوری و دستگاه‌های متولی بانک‌های اطلاعات آماری مربوطه موظفانند با درخواست سازمان هدفمند کردن یارانه‌ها اطلاعات اسناد و مدارک مورد نیاز در اجرای قانون را در اختیار سازمان یادشده قرار دهند».

شایان ذکر است ماده ۳ تدابیر لازم برای محرمانه ماندن اطلاعات اقتصادی افراد را نیز در نظر گرفته است: «پایگاه در سازمان ایجاد و مستقر می‌شود و تمام اطلاعات و منابع موضوع این ماده به صورت طبقه‌بندی شده نگهداری خواهد شد و افشا و انتشار آن در مورد اشخاص ممنوع است مگر در مواردی - که قانون تجویز کند» (توتونچیان، ۱۳۸۲، ۸۹).

«اجرای قانون هدفمندسازی یارانه‌ها از موارد جدیدی است که ممکن است حساب‌های بانکی و اطلاعات مالی افراد را در معرض سرکشی دولت‌ها قرار دهد. در این مورد باید علاوه بر در نظر داشتن مسائل حقوقی پیرامون رازداری بانکی باید به مسائل اقتصادی، سیاسی و اجتماعی نیز توجه نمود. هدف از اجرای قانون هدفمندسازی یارانه‌ها حمایت از اقشار آسیب‌پذیر جامعه می‌باشد و لازمه‌ی دستیابی به چنین هدفی در اختیار داشتن اطلاعات دقیقی از وضعیت اقتصادی و میزان درآمدهای مردم خواهد بود. با توجه به این مسائل به نظر می‌رسد دسترسی سازمان هدفمندسازی یارانه‌ها به اطلاعات اقتصادی مردم در راستای کسب اطلاع از وضعیت درآمدها و جلوگیری از برخورداری ناحق اقشار دارای درآمد بالا از یارانه نقدی قابل توجه به نظر برسد. خصوصاً این‌که به موجب آیین‌نامه‌های اجرایی قانون هدفمندسازی یارانه‌ها افشای اطلاعات و آمار از سوی پایگاه اطلاعات اقتصادی خانوار ممنوع شده است و از این نظر امنیت اطلاعات بانکی افراد تأمین خواهد شد» (بیضایی، ۱۳۸۵، ۹۹).

۶. نتیجه

شناسایی اولیه قاعده رازداری بانکی به جایگاه فعلی آن نشان می‌دهد که چگونه این قانون همیشه در جامعه بانکی قابل توجه بوده است. اشخاص ثالث تمایل دارند از بانک‌ها بخواهند که اطلاعات بانکی مشتریان خود را افشا کنند و این امر در مشتریان چهره‌های عمومی رایج است. با این حال، بانک‌ها موظف‌اند همیشه از اسرار بانکی پیروی کنند و اطلاعات مشتری خود را افشا نکنند، مگر این‌که افشا در چارچوب استثناهای شناخته‌شده رازداری انجام شود.

کشورهای مختلف، از حیث رعایت مقررات رازداری بانکی در یک سطح نیستند. برخی کشورها این مقررات را به طور جدی و گسترده اجرا می‌کنند و برخی دیگر، استثنائات بسیاری بر آن وارد کرده‌اند. رازداری بانکی، یکی از اصول اساسی بانکداری در دنیای امروز است و می‌توان گفت هیچ کشوری در دنیا وجود ندارد که رازداری بانکی را به طور اصولی مورد قبول قرار نداده باشد. به عبارت دیگر، اختلافات میان کشورها در این رابطه اختلاف در میزان اعمال این اصل و نه اختلاف در اصل مسأله است.

پذیرش اصل رازداری بانکی با توجه به لزوم حفظ اسرار حرفه‌ای در میان ملل گوناگون و تجلی این موضوع در عرصه قانونگذاری و رویه عملی بانکها در سطح داخلی و بین‌المللی با تردید مواجه نمی‌شود. کشورها ضمن پایبندی به قواعد کلی رازداری، به‌منظور حفظ منافع عمومی، تأمین منافع اقتصادی و پیشبرد سیاستهای داخلی استثناهایی را در این خصوص وضع کرده‌اند. توجه به منافع جامعه مبنایی شده است که براساس آن، افشای اطلاعات مشتریان بانکی به‌صورت مطلق و بدون در نظر گرفتن رضایت مشتریان، جرم‌انگاری

می‌شود. در مقابل، برخی رضایت مشتریان را عامل مشروعی برای جرم‌زدایی از افشای اطلاعات می‌دانند. لزوم دسترسی به اطلاعات مشتریان براساس حکم قانون، دستور مقامات قضایی، جلوگیری از وقوع جرائم یا پیگیری آن، مقابله با فرار مالیاتی، جلوگیری از ورود پول‌های با منشأ نامشروع به چرخه اقتصادی کشورها، کمک به برقراری نظم و امنیت داخلی و جهانی از طریق کشف و گزارش منابع مالی گروه‌های تروریستی، مواردی است که در سطح داخلی و بین‌المللی به‌عنوان موارد مجاز افشای اطلاعات بانکی مشتریان مورد اجماع قرار گرفته است. در این موارد لزوم حمایت از منافع مشروع جامعه، سبب می‌شود که نقض حق خصوصی مشتریان نسبت به اطلاعات هویتی و مالی موجود در بانک، مجاز محسوب شود.

تا مدت‌ها پیش، بحث محرمانه بودن حساب‌های بانکی به عنوان یک اصل در اکثر نظام‌های معتبر بانکی دنیا مطرح بود. در این بین کشور سوئیس به عنوان مرکز بانکداری‌های محرمانه معرفی می‌شد و از این لحاظ دارای یک مزیت بزرگ در جذب سپرده‌های بانکی بود. در این نظام بانکی، اطلاعات اشخاص در حساب‌ها کمتر مورد استفاده قرار می‌گرفت و دسترسی به حساب‌ها بر اساس شماره‌های منحصر به فرد صورت می‌گرفت. محرمانه بودن اطلاعات افراد در این حساب‌ها به گونه‌ای بود که به هیچ‌مقام و مرجع داخلی و بین‌المللی، اجازه تصرف و نسخه‌برداری در اطلاعات داده نمی‌شد. این دیوار محافظتی بلند در حساب، افراد باعث شده بود که افراد نامدار و ثروتمند دنیا بانک‌های معتبر این کشور را مأمن مناسبی برای سرمایه خود بدانند. اما این وضعیت هم اکنون کاملاً تغییر کرده و روند متفاوتی از گذشته داشته است.

مابین حساب‌ها، طبق ضوابط غیر نقدی، باید دلیل نقل و انتقالات مشخص شود. مجموع این شواهد گویای این مطلب است که موضوع محرمانه بودن حساب‌های بانکی به صورتی که در دهه‌های قبل وجود داشت دیگر موضوعیت ندارد.

۷. سهم نویسندگان

کلیه نویسندگان به صورت برابر در تهیه و تدوین پژوهش حاضر مشارکت داشته‌اند.

۸. تضاد منافع

در این پژوهش، هیچگونه تضاد منافی وجود ندارد.

در نظام‌های بانکی بین‌المللی سلسله قوانین بسیار محکمی تحت عنوان «مبارزه با پولشویی» وضع شده است. هدف اصلی این قوانین مبارزه با نقل و انتقال وجوه برای مصارف غیرقانونی و همچنین شناسایی مبادی غیرقانونی این انتقال بوده است. این قوانین علاوه بر هدف اصلی خود، کمک می‌کند که مبالغ حاصل از قاچاق کالاها یا جرائم سازمان یافته شناسایی شود. همچنین این قوانین، راه‌های فرار مالیاتی را برای افراد متخلف کاهش می‌دهد. از سوی دیگر، این قوانین باعث می‌شود که کنترل نظام‌های بانکی بر هزینه‌هایی که صرف عملیات تروریستی و ضد انسانی صورت می‌گیرد، بیشتر شود. موضوع شناسایی این منابع برای کشورهای غربی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بود؛ زیرا بودجه مورد نیاز برای بالفعل شدن عملیات‌های تروریستی بسیار قابل توجه است و شناسایی افراد حمایت کننده از این گروه‌ها، بدون داشتن اطلاعات شخصی میسر نخواهد بود؛ بنابراین به دلیل آن چیزی که حکومت‌ها از آن به عنوان ظلم یاد می‌کنند، ضرورت در کنترل حساب‌های بانکی به وجود آمد و تقریباً بر همگان روشن است که بدون داشتن اطلاعات حساب بانکی افراد نمی‌توان با جرائم سازمان یافته داخل و خارج کشور مبارزه کرد. دولت‌ها به این نتیجه رسیدند که باید ساز و کار رازداری بانکی دستخوش تغییر شود و در حال حاضر هیچ دولتی قادر به تعهد در خصوص حفظ اطلاعات حساب بانکی نیست. در شرایط کنونی فرآیند کنترل حساب‌ها به کلی تغییر کرده است، به عنوان مثال، اگر شخصی در اروپا، قصد داشته باشد مبلغ قابل توجهی از حساب شخص خود برداشت کند ضوابط نقدی بانکها ایجاب می‌کند که شخص دلایل برداشت را به بانک توضیح دهد. همچنین هنگام جابه جایی مبلغ

منابع

منابع فارسی

- باقری، محمود، رحمانی، سعید، رحمانی، رؤیا، چالش جمع بین منافع عمومی و حقوق خصوصی در رازداری بانکی، فصلنامه مطالعات حقوق خصوصی، دوره پنجاه، شماره سوم، پاییز ۱۳۹۹.
- بیضایی، سید ابراهیم پول، ارز و بانکداری و سیاست های پولی و مالی، چاپ اول، تهران، انتشارات نورعلم، ۱۳۸۵.
- تقی نتاج، غلامحسن؛ بحری ثالث، جمال؛ قادری، قدرت، «تأثیر کیفیت حاکمیت شرکتی بر عملکرد مالی بانکها با تأکید بر نقش تعدیل کنندگی کیفیت افشاء»، فصلنامه مطالعات مالی و بانکداری اسلامی، ش هشتم، ۱۳۹۷.
- توتونچیان، ایرج، اقتصاد پول و بانکداری، چاپ سوم، تهران، مؤسسه تحقیقات پولی و بانکی، ۱۳۸۲.
- جعفری، امین، «اسرار حرفه‌ای و حقوق کیفری اقتصادی و تجاری»، فقه و حقوق، سال چهارم، شماره چهارم، ۱۳۸۶.
- جمالی، جعفر؛ زارع، علی، «تعهد بانکها به حفظ اسرار مشتریان و عملیات تبدیل دارایی به اوراق بهادار»، مجله علمی پژوهشی راهبرد، ش پنجاه و هشت، ۱۳۹۰.
- خورسندیان، محمدعلی؛ فلاح دخت درب قلعه، مریم تعهد به رازداری بانکی و قلمرو آن در حقوق بانکی ایران، مجله: حقوقی دادگستری، شماره نود و هشت، تابستان ۱۳۹۶.
- رهبری، ابراهیم، حقوق اسرار، تجاری، چاپ اول، تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، ۱۳۸۸.
- زارع، علی؛ جمالی، جعفر، تعهد بانک به حفظ اسرار مشتریان و عملیات تبدیل دارایی به اوراق بهادار، فصلنامه راهبرد، سال بیستم، شماره پنجاه و هشت، بهار ۱۳۹۰.
- صابرمعاش، سیده آتیه؛ جوانمرد، بهروز؛ معکوس شدن اصل رازداری بانکی در جرم پولشویی و تامین مالی تروریسم در پرتو توصیه‌های گروه ویژه اقدام مالی، مجله: پژوهش‌های جرم شناختی پلیس، شماره ۲، بهار ۱۴۰۰.
- قنبری، محمد، کتاب پول‌شویی، چاپ اول، تهران، نشر ماهواره، ۱۳۹۵.
- گل‌نژاد، بهنام؛ شهبازی، موسی، رازداری یا نهان‌کاری مالی و بانکی، چاپ اول، تهران، انتشارات مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۱.
- مسعودی، علیرضا، حقوق بانکی، چاپ اول، تهران، انتشارات پیشبرد، ۱۳۷۸.

منابع لاتین

- Anonymous, Bank Secrecy Act/ Anti-Money Laundering(Comptroller's Hand book), 1th Edition, out of place, Web Publication, 2000.
- Kandasami, K.P, Nataraja. S and Parameswaran R, Banking Law and Practice, 4th Edition, out of place, S. Chand Publishing, 2016.

- msimango,zaba,a , "critical study of the bank secrecy rule, ", Thesis, portorica , faculty of law university of portorica,2019.

